

МЛАДЕН  
МИЛОСАВЉЕВИЋ

# КАЈ ЈУГА

Copyright © 2018, 2025, Младен Милосављевић  
Copyright © овог издања 2025, ЛАГУНА

*Суїрузи Сањи и сину Лазару*



„Немојте провести ноћ напољу и бојте се искушења.  
Господ је уклонио своју руку са нас.“

Јан Потоцки, *Рукойис нађен у Сарајоси*

„Лагум је место таме.“

Светлана Велмар Јанковић, *Лајум*



## ПРЕДГОВОР УЗ НОВО ИЗДАЊЕ

Пресудан догађај за настанак ове приче био је један мој повратак кући са студија. Том приликом, у тренутку када је воз улазио у железничку станицу Велика Плана, по ко зна који пут пажњу ми је привукла велика камена чесма, која се и данас може видети недалеко од старе станичне зграде. Иако сам је виђао небројено пута до тада, у том тренутку ме је, ни сам не знам зашто, подсетила на једну од скулптура из Лепенског Вира. Како сам у то време као студент етнологије био понесен причама о древним обредима, жртвама, архетипским и митским сликама, почео сам да се питам о правој сврси ових необичних артефаката. Шта ако је њихова улога била да умилоствиве некакво водено божанство? Нешто што је у свакодневици локалног становништва изазивало поштовање и страх. Одмах сам се сетио и такозване влашке магије, једног облика древне шаманске праксе која је најраспрострањенија управо у делу Србије на коме се налази и поменуто археолошко налазиште. Сетио сам се и бројних прича из нашег фолклора, везаних за веровања у разне водене демоне и божанства, и истог тренутка почео сам да кројим причу.

Иако не знамо одакле су дошли, куда су отишли, нити какав је био њихов језик, насеље и загонетне скулптуре становника Лепенског Вира пружају обиље могућности за мултидисциплинарна тумачења и закључке. Тачније, могла су да пруже, да место на коме су живели древни Лепенци није заувек потопљено због изградње хидроелектране *Ђердај*. Иако су остаци насеља пренесени на тридесетак метара вишу коту, у новоизграђени музеј, земља над којом је настајала и развијала се ова тајанствена култура нестала је заувек у водама Дунава. Локално становништво и рибари су годинама након потапања у непосредној околини бившег насеља проналазили бројне предмете и артефакте, који су накнадно сврстани у приближно исти културни контекст као и предмети пронађени на потопљеном налазишту. Ове чињенице биле су само разлог више да наставим са писањем.

Прикупљајући материјал за причу, пажњу ми је привукао датум првог објављивања вести о проналаску Лепенског Вира. Био је то 16. август 1967. године. Како се прича развијала, све више сам схватао да имам довољно грађе за новелу, али не и за роман. Био ми је потребан још један историјски ток. Прелиставајући једно старије издање историје Београда, пажњу ми је привукао датум једне од највећих битака која је вођена на територији главног града. Испод гравуре непознатог аутора били су исписани датум и година. Писало је: 16. август 1717. Ова необична подударност, оличена у временском распону од два и по века, омеђена истим датумом, као и бројне друге које су уследиле након интензивнијег бављења овим периодом, одредили су даљу судбину романа. Иако важим за релативно доброг познаваоца историје, био сам затечен чињеницом да се на територији Србије, почетком осамнаестог века налазила држава позната као Краљевина Србија. Веровао сам да након пада средњовековне Србије под турску власт, а пре



проглашења Милана Обреновића за краља, на територији Србије није било другог краљевства. Нетачно. У периоду од 1717. па све до 1739. године Србија је била покрајина у саставу Хабзбуршке монархије. Ова важна епоха, баш као и у случају Лепенског Вира, била је веома мало књижевно обрађена. Читајући више о Еугену Савојском, принцу Александру Виртембершком, несрећном фортификатору и обновитељу београдске тврђаве Николи Доксату де Морету, оберкапетану Станиши Марковићу Млатишуми, пустопашном капетану Теодору Продановићу, званом Чупа, схватио сам да пред собом имам галерију историјских ликова о којима домаћа књижевна јавност не зна готово ништа. Ако овоме додамо и чињеницу да је реч вампир једна од ретких речи које су се са ових простора уселиле у светске речнике и енциклопедије, управо захваљујући случајевима наводних повампирења из села Кисилева, односно Медвећа код Трстеника, који су забележени и обнародовани управо у овом периоду, имао сам све предуслове за даљи рад на књизи. Роман је првобитно објављен јуна 2018. године, у оквиру издавачке куће *Сѝрахор*, а издање које тренутно читате представља проширену верзију и прву од четири књиге из планираног серијала посвећеног Лепенском Виру.

Ипак, ове приче не би ни било да није несебичне и свесрдне помоћи пријатеља и сарадника, који су рад на мом роману првенцу учинили неупоредиво лепшим и лакшим. Хвала Јелици на помоћи око одабира имена мојих неисторијских јунака, Тањи на саветима и позитивној енергији, Лани и Маријани на корисним сугестијама, Јањи на посредовању око проналажења пута до издавача. Захвалио бих се и колегама етнолозима Жељку, Милану и Младену на стручним коментарима, као и историчарима Милану Благојевићу и Ивану Нешићу на помоћи око одабира адекватне литературе, Ненаду Шегуљеву на сугестијама у вези са битком код Петроварадина, мом дугогодишњем

пријатељу и саборцу на пољу промоције фолклорне фантастике Миланчету Марковићу на једном од првих читања, Владимиру Петровићу, књижевном критичару и писцу, на бескрајно корисним коментарима везаним за структуру радње, архитекти, господину Миљану Радоњићу, на стручним саветима и откривању књишког универзума Јана Потоцког, као и лекторки Ивани Огњановић, чији је допринос заиста немерљив. Посебна захвалност иде на адресу уреднице Дубравке Драговић Шеховић, која је најзаслужнија за коначни облик романа.

Захвалио бих и колегама писцима: Александру Тешићу, Горану Скробоњи, Оту Олтвањију, Дејану Огњановићу, Ненаду Гајићу, Влади Арсићу, Браниславу Јанковићу, Павлу Зелићу, Младену Марковићу и Андрији Јонићу на подршци и времену које су одвојили за читање, као и на бројним саветима везаним за жанр, језик и динамику романа. Хвала и издавачкој кући *Лајуна* на прилици да серијал о Лепенском Виру добије своју финалну форму.

Велико хвала мојој супрузи Сањи на огромном стрпљењу и на љубави, без које не знам шта бих, као и сину Лазару због времена које сам, уместо у игри са њим, провео у писању.

На крају, хвала и свима вама који ћете прочитати, похвалити или покудити овај роман. Ваше мишљење, ма какво да је, значи ми много.

Младен Милосављевић,  
на Свету Петку, 2025. године

# 1

*Ако ходиће по земљи неколико метара, прећи ћеће релативно крајњак њуј. Али ако дистиће те кораке усмерили у земљу, можеће преваљити хиљаде година.*

Професорове речи су попут мантре опседале мисли усплахиреног копача, који је веровао да је све ближе циљу. Неодређени број покрета теренским ашовом ка влажној мешавини песка и земље делио га је од сазнања. Сва чула била су усмерена ка само једној тачки, скривеној под миленијумским наслагама тла. Тачки за коју је био убеђен да постоји и која је у овом тренутку, како је осећао, за њега представљала питање живота. Повремени коштани фрагменти, нагорело дрво и делови јеленских рогова били су знаци да је на добром путу. Иако се мислило да је терен обрађен и да су трагови ранијих насеља утврђени и мапирани, био је уверен да греше. Брзина радова коју је диктирало скоро потапање налазишта, као и недостатак средстава, приморавала је археологе да се фокусирају на целину, не и на појединости, а суштина је лежала управо у њима. Једино су детаљи били у стању да испричају причу ономе ко би умео да их види и протумачи на прави начин. Без обзира

на то колико се чинили ситним и наизглед небитним, без њих је било немогуће саставити мозаик свакодневице негдашњих житеља, уместо којих су сада говорили остаџи. Требало је бити стрпљив и копати дубље.

Изненада један потмули ударац метала о камен заустави младићево дисање. Добро познати осећај топлог али нелагодног голицања поче да се разлива стомаком, изазивајући вртоглавицу и краткотрајну мучнину. Није се обазирао на болне посекотине по кожи нити на искрзане нокте, мислио је само на тајанствени предмет. Уосталом, свитало је. Морао је да пожуре. Иако скривен под густим окриљем магле која је већ неколико дана спречавала радове на локалитету, морао је да буде опрезан. Дубоко је веровао инстинкту који га је гонио да иде до краја, нипошто му не дозвољавајући да одустане од места које је, како му се чинило, шапутало кроз миленијумске наслаге тла, дозивајући га. Младић на брзину скину кишну кабаницу, клекну и поче голим шакама бесомучно да копа. За разлику од осталих студената, није волео рукавице. Нису га плашиле претње професора како ће пре или касније да се посече или да налети на окужену кост. Уживао је у осећају да голим рукама и пре свих додирује ископину која се помаља пред њим, изронивши из вековне таме и тиховања. Копао је брзо, готово без даха, гледајући у наслаге песка и земље пред собом, као да види кроз њих.

Наједном недалеко од обале зажаморише нејасни гласови, који га узнемирише. Срце закуца брже, заплускивање воде постаде јаче, а таласи почеше снажније да се одбијају о обалу. Младић претрну. Осети како му нешто непријатно и ледено пуже уз кичму, инстинктивно га терајући ка тлу. Онеспokoјен и скоро без даха, он се још више пови, готово не дишући. Неколико тренутка касније до њега допре туп ударац, који се понови још два пута, након чега се из правца реке зачуше нечије речи. Начуљивши уши и не дишући успео је да разазна нешто од изговореног.

Одмах му би лакше. Кроз нарушену тишину која се наново успостављала до обале је допирао тихи разговор влашких рибара, који убрзо ишчезнуше у магли и оближњим врба-цима. Ослонивши се поново на мокра колена, он настави да копа, не обраћајући пажњу на ситан песак који му се упорно забијао под нокте.

Није протекло много времена, а под прстима поче да се разазнаје некакво изрезбарено камено обличје. Истог тренутка младић успори дисање и, не скидајући поглед са предмета, досегну за метлицом. На површини ископаног артефакта почеше јасније да се указују неравнине и урези. Сваким замахом младићеве руке пронађено обличје откривало се све више показујући делове древне рукотворине, дела некакве непознате и загонетне културе, чија су знања и значења давно однеле тамне воде Дунава. Одупревши се коленима о тло и објумивши шакама ваздух неколико сантиметара изнад пронађеног објекта, он зажмури. Желео је да заувек утисне у душу тренутак пре него што, као први човек после неколико хиљада година, додирне тајанствену скулптуру. Страховит талас узбуђења проже га дуж читаве кичме. Осети како му се унутар главе шири пријатно лелу-јаво пулсирање а прсти обеју шака спустише се на влажно камено обличје. Додирујући га, покушавао је да замисли лице његовог творца, заједницу у којој је настало, као и његов контекст и функцију. На тренутак му се учини да чује смех деце, неразговоран али ведар жамор упослених жена и какофоничан брјуј мушких гласова. Само накратко ноздрве му испуни мирис дима и дунавске воде, затим се поново све утиша. Отворио је очи и дуго гледао у шаке положене на облу камену површину. Осетивши снажну жељу да га ослободи из земље и сагледа у целисти, млади археолог пови леђа, појача стисак, напе мишице и жустро приону на посао. Иако је упињао свом снагом, миленијуми наслаганог и сабијеног тла држали су артефакт окованим,

не дозвољавајући му да лако напусти свој пешчани гроб. Ипак, упорност је дала резултат и, након бескрајног броја покрета који су подсећали на метанисање, земља престаде да се опире и младић под рукама осети олакшање. Вишечасовно копање и бојазан да не буде опажен, као и изненадни проналазак, најзад узеше данак. Уморно тело и упоран али исцрпљен дух студента археологије Мијата Петровића коначно попустише. Магловити осећаји задовољства, усхићености и умора бацише га на колена пред древним каменим идолом. Пронађена фигура била је одлично очувана. Упркос времену проведеном под земљом, на њој су се још увек јасно видели дубоки урези, који су могли да представљају декорацију или давно заборављено писмо. Утисак целовитости кварио је само дубоки засек изнад десног ока фигуре, највероватније настао једним неопрезним ударцем ашова.

Додирујући челом влажну земљу, Мијат поче хистерично да се смеје, не обраћајући пажњу на јутарње сунце које се полагано промаљало кроз маглу.

## 2

Тежак ваздух доносио је мирис устајале воде, земље и смрти. Непрегледни и безлични дани, недеље и месеци у којима су се смењивали периоди несносних врућина и обилних киша чинили су ваздух непријатним за дисање, а земљу готово немогућом за копање. Житке и смрдљиве гомиле блата глибиле су ноге задиханих војника, који су даноноћно копали или поправљали већ ископане ровове, надајући се чуду. Чинило се да је време стало. Сећања и лица претворила су се у војске које ће, пре или касније, поново постати земља, ништавило и кал. Повремени позиви на узбуну разбудили би и покренули духове, прекидајући монотонију да би се, након краћег времена испуњеног звекетом оружја који су неизоставно пратили мириси барута и крви, све поново вратило у свакодневицу. Наде је било све мање, једино је мртвих бивало све више.

Изненада, снажан крик проломи августовски дан испуњен омурином. Био је то јављени заробљеног шпијуна који је одјекивао дуж непрегледних ровова, лебдећи над главама замишљених и уморних војника. Старији ратници су, поучени искуством и безбројним преживљеним борбама,

мирније подносили ужасе. Трудиле би се да, наизглед неометени ратном атмосфером и страдањима, делују запослено. Како би прекинули време, неизвесност и муке, измишљали би непостојеће обавезе само да, макар и на тренутак, буду што даље од ровова и јаука заробљеника. Сећања на прву битку, рану или убијеног припадника непријатељске војске одавно је прекрила рутина, а звуке оружја заменили су звецкање војничке плате, као и слатка маштарења о кући, породици и топлом телу жене. Прва пузања кроз телеса, крв и блато сада су представљала само непријатна сећања која би се, тек понекад, јављала попут повремених жигања старе али давно зарасле ране. Требало је остати жив или пасти мртав, само не бити заробљен. Није било борца, ветерана или некога ко се први пут обрео на бојишту а да није чуо језиве приче о судбинама заробљених. Сви су знали да се мучењу ухода и непријатељских војника, нарочито пред саму битку, приступало са посебном суровошћу. Заробљеници су били живи драни, черечени или набијани на колац, приликом чега се нарочито водило рачуна о томе да се све одвија што спорије. Мучења су извођена тако да они у супротстављеном табору могу јасно да чују шта их чека уколико и сами буду заробљени, али не и да то виде. Искусни турски целати знали су да је страх већи ако је наслућен. Виђени ужас се самом својом тежином потиснут у тамније кутке сећања ту и завршавао, док је наговештени тек почињао своје невидљиво али мучно путовање по души прогоњеног, које је неретко умело да траје и читавог живота.

Још један крик, овога пута снажнији и дужи, нагло прекину мисли Ернста Фромбалда.

„Проклетници“, рече неко из гомиле, „само нам је још ово требало после скоро два месеца у блату.“

Аустријанци су недељама трпели велике губитке, добрим делом и због деловања Шатир Али-паше, који је са



својим одредом муњевито изјахивао из тврђаве, нападајући војнике у најистуренијим редутима. Изненадна појава турских коњаника, њихово халакање и вештина којом су за кратко време успевали да десеткују противничке војнике, изазивала је највећи ужас у редовима Аустријанаца, који се није смиривао ни након што би нападачи напустили бојиште, носећи са собом одсечене главе и одводећи „језике“. Ови заробљеници су касније стављани на најстрашније муке како би одали стање у аустријској војсци, и нема гренадира који није стрепео од имена страшног турског официра, чији су препаци наносили немерљиву штету царској војсци, урушавајући је и физички и морално.

Прелазећи прстима преко једне давно зарасле али још увек видљиве ране на рамену, Фромбалд се трудио да препозна глас умирућег. Чинило се да крици долазе из грла Петера, млађег од двојице заробљених ухода. Слушајући га, размишљао је о саветима које је пре само два дана давао несрећном младићу, помажући му да обуче униформу турског пешака. Искрено је веровао да ће озбиљном и замишљеном тамнопутом момку, који је више подсећао на агаренског него на хришћанског војника и коме су језик и обичаји непријатеља били добро познати, поћи за руком да се неопажен извуче из турских редова, доносећи у табор царске војске драгоцене податке о стању непријатеља.

„Вратићемо им све“, рече и даље гледајући у правцу из ког су долазили крици. „Неће ово још дуго.“

Као службеник царске администрације, у оквиру које је обављао послове тумача, Фромбалд је често бивао у прилици да саветује шпијуне одређене за пребацивање у непријатељске редове. Након година проведених у борбама за рачун хабзбуршких племића, рат, познавање језика и прерушавање били су оно што му је најбоље ишло од руке. Будући бистар и лак на слуху, брзо је усвајао наречја и дијалекте крајева у којима би се обрео, те су му у прво

време поверавани углавном задаци тумача и посредника у преговорима. Поред слуха, имао је дар и за прерушавање, те је, иако тек на прагу двадесет и друге године, од тумача постао и један од најбољих царских шпијуна, учествујући у безбројним мисијама за потребе монархије којој је служио. Захваљујући овим вештинама, зачас се претварао у занатлију, дубровачког трговца или турског војника. Био је у стању да постане било ко. Једино се никада није прерушавао у српске сељаке, јер су они често били на мети турских и аустријских војника, али и припадника помоћних војних одреда, за рачун круне регрутованих баш међу Србима, који су неретко тукли и понижавали своје сународнике, понекад и без видљивог разлога.

Док је слушао крике заробљеног саборца, над њим се изненада надви тамни облак малодушности.

„Проћи ћемо и ми исто“, рече немарно мршавом гренадиру до себе који је у тај час чистио цев пушке, и не окренувши се. Изгледало је да ниједан од Фромбалдових савета више није био од користи несрећном младићу који је, судећи по крицима, умирао у најстрашнијим мукама.

Аустријска војска је већ два месеца била улогорена на потесу око Београдске тврђаве, заузимајући широки појас који се протезао од Саве до Дунава. Почетна логистика и први кораци заузећа осмишљени су и изведени без иједне грешке. Док су се турске снаге спремале за напад Аустријанаца из правца Саве, дотле су се аустријски гренадири и драгони примицали Турцима иза леђа, Дунавом, наступајући опрезно узаним и тешко проходним ритовима, којима су их спроводили српски хајдуци. Турски стратеzi су били уверени да ће се Аустријанци послужити истоветном тактиком као и приликом ранијих покушаја да освоје Београд. Основна стратегија Еугена Савојског, главног војног заповедника аустријске војске, састојала се у стрпљивој и добро спроведеној опсади, праћеној повременим нападима

и бомбардовањем све док се утврђена страна не примора на предају. Овакав план је подразумевао темељну припрему за два потенцијална правца борбе. Први фронт састојао се од ископаних и поседнутих ровова, ојачаних топовским батеријама, чији је задатак био да туку утврђену посаду и спречавају евентуалне нападе из правца тврђаве. Други фронт чинила је нешто шири и знатно јача офанзивна циркумвалациона линија, окренута ка југу, одакле се очекивао долазак главних непријатељских снага. Били су пресечени готово сви путеви за снабдевање Турака и пристизање евентуалне помоћи, а један мањи одред вршио је даноноћну топовску канонаду тврђаве са оближњег острва. Ипак, упркос свим напорима освајача, Турци су одолевали. Били су добро утврђени, одлично снабдевени и спремни да се одупру нападима, смештени иза дебелих зидова тврђаве у којој се налазио гарнизон од око тридесет хиљада војника. Турска армија је располагала и флотом састављеном од стотинак пловила, опремљених за брза и снажна дејства на Дунаву, Сави и околним рукавцима. Заповедник утврђеног Београда Елхач Мехмед-паша одраније је био познат као одличан тактичар и храбар официр, те се могао очекивати жилав отпор војника иза зидина.

Ходајући између проређених редова гренадира Фромбалд се трудио да са њихових лица прочита барем део онога што су осећали. Није морао много да се мучи, пошто је свако било готово истоветно. Ни на једном није видео ништа осим безнађа, умора и очаја. За разлику од њих, племићи и припадници неких од најчувенијих владарских кућа Европе као да су једва чекали почетак коначног окршаја. Чувши за огромну царску војску, највећу после битке код Беча, велики број генерала, великаша и принчева слио се под Београд. Желели су само једно – да се боре уз Савојског не би ли тиме своје новцу, титули и породичном имену додали и мало славе. Али упркос доброј организацији и

снабдевеној комори, дуготрајна опсада, неиздрживе врућине и болести, учиниле су своје. Од око сто тридесет хиљада војника, који су средином јуна прешли Дунав код Вишњице и започели стезање обруча око града, број се смањио за трећину. Део војске нестајао је услед исцрпљености и у непрестаним чаркама са Шатир Али-пашиним одредима, док је велики број њих умирао од мијазме и лошег барског ваздуха, на који аустријски војници нису били навикнути. У папирима које би потписивали царски лекари, за овакве војнике би се говорило да их је убијао кал југа, специфичан амбијент магле, блата и нездравих земљаних испарења, који је и раније знао да буде кобан за многе армије које су туда пролазиле.

Највећу претњу, ипак, представљале су трупе великог везира Халил-паше, које је послао султан Мехмед III с циљем да омете сваки покушај освајања Београда. Иако су очекивали велику и јаку војску, Аустријанци су се надали да ће успети да истрају у своме плану и да ће Београд бити освојен. Међутим, када су првог дана августа османлијске трупе стигле пред опсадну линију, наде освајача почеле су да јењавају. Непрегледна војска послата из Једрена да сатре невернике убрзо је начинила баријеру око аустријских снага. Белина разапетих чадора, несносна бука и јак лојани задах увлачили су се у ноздрве и кости уморних Аустријанаца, постепено им сламајући вољу и веру. Фромбалда је читав тај амбијент подсећао на годину дана раније добијену битку код Варадина, с том разликом што је однос снага сада био далеко на страни непријатеља. Опседајући гарнизон у тврђави, његови саборци су се и сами нашли у готово безизлазном положају, стешњени између снага у тврђави и новопристиглих под командом Халил-паше. Беласање шатора и све тешњи маневарски простор у Београду и око њега били су сигурни знаци да је и непријатељ започео своју блокаду. Фромбалд се питао ко ће дуже издржати.

Везир је одмах након доласка Савојском понудио да се преда, рачунајући да ће његових двеста хиљада војника утицати на коначну одлуку аустријског војсковође. Турци су нудили наизглед повољне услове, који су се састојали у часном и безбедном повлачењу, уз могућност задржавања до тада освојених територија. Чак су и неки старији и искуснији генерали саветовали принца да овакав предлог узме у озбиљно разматрање. Међутим, Савојски је одмах одбио понуду великог везира, истичући да ће Београд, као тренутно највећи и стратешки најважнији војни циљ царевине, ускоро бити поново у рукама хришћана.

Иако је важио за неоспорног ратног генија и најбољег војног стратега свог времена, принц Савојски је био необичан и ћудлив човек. Као самотњак и заклет нежења, ретко је дозвољавао било коме да му се приближи. Својим понашањем и начином живота представљао је недокучиву загонетку за све око себе. Било је немогуће предвидети и најмањи део његове тактике, била она ратна или мирнодопска, одајући утисак човека који стално калкулише и одмерава друге, стежући око њих некакав невидљив обруч. Као аристократа и потомак једне од најстаријих владарских кућа у Европи, гајио је урођену одбојност према простом свету. На људе, били они војници или цивили, гледао је само као на средства, неопходна за освајања и испуњење ратних циљева. Чак се и према славним српским капетанима Текелији и Монастерлији, захваљујући чијој помоћи је добијено неколико важних битака, Савојски односио са подозрењем и приметним презиром, не одступајући од свог добро познатог и званичног става. Иако је гајио одређено поштовање према Србима као војницима, донекле ценећи њихову лојалност, храброст и ратне вештине, сматрао их је исувише својеглавима и био је дубоко уверен да је међу њима немогуће успоставити било какав озбиљнији ред. Многе је стога чудила необична наклоност коју

је показивао према групици српских хајдука, предвођеној једним официром ниског али темељног торза, са великом главом зараслом у густу и неуредну косу, због које је више личио на дивљег ратника него на војног команданта. Теодор Продановић, звани капетан Чупа, био је један од ретких припадника помоћних српских трупа са којим је Савојски лично комуницирао. Иако сличне висине, овај тајанствени војник био је сушта супротност у односу на елегантног и отменог принца. Деловао је пре као гротескна сенка, оличење принчеве нечисте савести него као живи и говорећи створ. Њих двојица су често знали сатима да разговарају, посматрајући распоред војски са једне узвисине, приликом чега је капетан живо махао рукама, показујући војсковођи негде пут будућег бојишта. Чак ни поједини официри, припадници најужег круга сачињеног око Савојског, нису могли да претпоставе о чему су принц и разбатушени капетан могли да причају. Нарочито су их чудиле принчева мирноћа и равнодушност којом је дочекао вест о доласку Халил-пашиних трупа. Турци су били готово троструко бројнији, левим крилом опасно примакнути истуренијем делу, на коме је био смештен аустријски пешадијски пук. Такође, са једног узвишења према Сави на коме су турски пешадинци већ увелико копали своје ровове почела је да делује турска артиљерија. Аустријски логор био је непрестано бомбардован топовима и мерзерима, што је наносило огромну штету ионако десеткованој царској војсци.

Уместо да прихвати предају, одложи борбу или искористи нешто из свог богатог ратног искуства, Савојски је чекао. Док су Турци халакањем и чаркама најављивали напад, он је мирно прелиставао приказе опсада из Тукидидове историје Пелопонеских ратова и опис Цезаровог освајања Алезеје, које је за њега преводио млади капетан Џејмс Оглторп. Војницима и подофицирима у рововима остало је све мање снаге, воље и вере у позитиван исход

битке. Иако се шапутало да је цар послао савезничке трупе у помоћ свом славном војсковођи, нико од официра није се усуђивао да принцу лично постави било какво питање везано за напад, помоћ савезника или потенцијалну предају. Знало се за његов углед и сви су били свесни да их само један погрешан корак може коштати чина, каријере или чак главе. Све се сводило на ћутање и чекање.

Ипак, једна униформа крете пут принца, који је у тај час стајао пред шатором команде. Био је то коњички генерал, гроф Мерси, који се обрати Савојском са извесном дозом лаконске оштрине, типичне за већину старијих официра.

„Уважена екселенцијо, обавештавам вас да је стање у редовима све лошије. Нећемо успети да одолимо уколико нас непријатељ ускоро нападне са обе стране. Немамо времена за чекање.“

Слушајући, Савојски је неодређено гледао у небо, негде пут заласка, изустивши само једно кратко и сиктаво:

„Не брините, генерале. Време ће бити наш савезник.“

Румено августовско сунце полагано је јењавало, обасјавајући војнике обеју страна. Неке по последњи пут.